

Rahvusvaheline Valuutafond

Eesti – 2004. aasta artikkel IV konsultatsioon

Lõplik avaldus

18. juuni 2004

7.–18. juunini viibis Eestis Rahvusvahelise Valuutafondi missioon, et arutada ametivõimudega Eesti viimase aja majanduslikku arengut, samuti valitsuse 2004. aasta teise poole, 2005. ning järgnevate aastate majanduspoliitilist tegevuskava. Selle aasta missioon leidis aset vahetult pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga ning keskendus euro sujuvaks kasutuselevõtuks sobivale poliitikale. Nagu ka eelnevatel kordadel, olid toimunud nõupidamised produktiivsed ja avameelsed.

Eesti märkimisväärselt edukas majanduslik üleminek ning tugev majandusareng kulmineerusid 1. mail 2004 Euroopa Liidu liikmestaatusega. Eesti on Maastrichti lepingu kriteeriumite täitmisel kõigi konvergentsinäitajate osas teiste uute liikmesriikidega võrreldes juba vägagi edukas olnud, eriti eelarvetasakaalu ja riigivõla näitajate poolest. Ametivõimud kavatsevad liituda vahetuskursimehhanismiga ERM2 vastavalt seatud ajakavale, säilitades samas ühepoolselt valuutakomitee süsteemi, ja seejärel võtta kasutusele euro. Ehkki meie arvates on selline strateegia elluviidav ja planeeritud ajakava teostatav, ei ole see siiski täiesti riskivaba. Usaldusväärne ja ettenägelik makromajanduslik ja struktuuripoliitika on eesoleva perioodi jooksul ülimalt tähtsad, kindlustamaks Eesti majanduse jätkuvat konkurentsivõimelisust ja sujuvat liitumist ERM2-ga ning lõpuks edukat üleminekut eurole. Eesti saavutused järjekindla poliitika rakendamisel on kadestamisväärsed, need on soodustanud tugevat majanduskasvu ja hinnastabiilsust. Me avaldame ametivõimudele selle eest tunnustust ja soovime tungivalt seda joont jätkata ning mitte jääda loorberitele puhkama.

Üldine makromajanduse areng on jätkuvalt soodus. Tugev majanduskasv jätkub tänu eratarbimisele ja jõulistele investeeringutele ning hoolimata sellest, et Eesti peamiste kaubanduspartnerite nõudluse taastumine viibis. Puhasekspordi negatiivne mõju majanduskasvule on vähenenud, peegeldades 2003. aasta teisel poolel suurenenud välisnõudlust. Jooksevkonto puudujääk on mõnevõrra suurenenud – peamiselt mitmete ühekordsete tehingute tõttu – ning põhjustab endiselt muret. 2004. aasta keskel suurenes inflatsioon tänu ühekordsele kütuse-, suhkru- ja tubakahinna tõusule, suures osas EL-iga liitumisest tuleneva maksude ühtlustamise tõttu. Kogu majanduse lõikes tõusid reaalsalgad märkimisväärselt, kuid tootlikkuse kasv summutas selle mõju reaalsele tööjõuühikukuludele, mis suurenesid vaid tagasihoidlikult. Eelarve olukord oli tugev, valitsussektori eelarve ülejääk oli 2,4% SKT-st, mis aitas märkimisväärselt kaasa makromajandusliku stabiilsuse säilitamisele.

Vaadates tulevikku, on keskpikas perspektiivis oodata väliskeskkonna paranemist ja majandusväljavaade on soodne, kui ka edaspidi järgitakse piisavalt konservatiivset poliitikat. 2004. aastal oodatakse reaalse SKT tõusu 5,5% võrra, seda tänu tugevale sisenõudlusele ja oodatavale ekspordi kasvule Euroopasse. Tänu EL-iga liitumisest tulenevale maksude ühtlustamisele ja riiklikult reguleeritavate hindade tõusule on prognoositav keskmine inflatsioon ligikaudu 3%. Keskpikas perspektiivis on oodatav SKT kasv tänu jõulisele tootlikkuse kasvule ning tugevale välisnõudlusele umbes 5%. Keskmine inflatsioon jääb ilmselt Maastrichti kriteeriumite piiresse, kuid ebakindlus selle suhtes, millist mõju avaldab hindadele nafta hinna võimalik kasv ja sissetulekutaseme tõus, viitab riskile, et inflatsioonitempo võib kiirenedada.

Siiski on jooksevkonto defitsiit jätkuvalt kõrge ja annab ka edaspidi põhjust muretsemiseks. Mitte et see annaks märku konkurentsivõime langusest – konkurentsivõime traditsioonilised näitajad viitavad, et see pole Eestis probleemiks – vaid see osutab kasvavatele pingetele, mis hakkavad keskpikas perspektiivis mõjuma jätkusuutlikkusele, kui nendega ei tegeleta. Kuna Eesti kasutab valuutakomitee süsteemi, siis on võimalikud vahendid nende pingete ja tasakaalutuste vähendamiseks suures osas

piiratud fiskaalpoliitikaga. Erinevalt riikidest, kus kasutatakse ujuva vahetuskursi režiimi, ei ole intressimäära ja vahetuskursi muudatused rakendatavad.

Seega soovitame, et ametivõimud jätkaksid 2003. aasta jäika fiskaalpoliitikat ka 2004. aastal. Esiteks selleks, et taastada jooksevkonto defitsiidi tase sellisena, mis oleks keskpikas perspektiivis jätkusuutlik. Teine põhjus, miks praegustes tingimustes on eelarve ülejääk oluline, on vajadus end kindlustada piisavate reservidega vananeva elanikkonna tulevikuvajaduste jaoks ja seda saab teha valitsuse tänaste tulude säästmisega tuleviku tarbeks. Hiljutine mitmeaastase eelarveprogrammi juurutamine on selles suunas teretulnud samm ja me avaldame ametivõimudele selle eest tunnustust.

Riigi rahandusele võib ootamatuid lisapingeid tekitada ka ebakindlus mõningate esseeisvate arengute suhtes, võimud peaksid valmistuma tegutsemiseks puhul, kui vananev elanikkond ning samal ajal suurenevad tervishoiukulud riigieelarvele survet avaldama hakkavad. Meie meelest peaks seepärast kogu 2003. aasta eelarve ülejäägi suunama fondi, mida saaks kasutada esimese pensionisamba tulevikuvajaduste finantseerimiseks, ning seadma eesmärgiks 2004. aastal sama suure ülejäägi saavutamise kui 2003. aastal. Selline tegevus koos soodsa välisnõudluse ja erasektori säästude suurenemisega peaks viima selleni, et keskpikas perspektiivis jooksevkonto defitsiit ei ületaks 6% SKT-st, majandust ei stimuleerita liialt, ning see aitaks kaasa eestlaste tulevikuvajaduste rahuldamisele.

Me toetame ametivõimude plaani vähendada tulumaksu ajavahemikus 2005–2007. Siiski peab valitsus esmatähtsaks pidama eelarvetasakaalu ning maksukoormat võib vähendada ainult siis, kui enne on selgelt paika pandud realistlikud kulutuste kärpimise võimalused (või muud tuluallikad). Meie nägemuse järgi oleks üheks võimaluseks kohalike omavalitsuste reformi jätkamine, mis aitaks kärpida eelarvelisi kulutusi, vähendades seega tulumaksu alandamise mõju eelarvele, ning tõhustaks ka avaliku sektori toimimist. Meie missioon märkas sel aastal ka mõningaid raskusi keskvõimu ja kohalike omavalitsuste vahelistes finantssuhetes ja me oleme siinkohal valmis pakkuma tehnilist toetust, kui võimud seda kasulikuks peavad.

Eelmisel aastal märkis meie missioon ära ka hiljuti tekkinud praktika teha eelarveväliseid finantstehinguid, nagu planeeritav riikliku kinnisvarafirma kapitali suurendamine, mis hoolimata sellise tegevuse seaduslikkusest võivad õõnestada Eesti raskelt teenitud mainet fiskaalpoliitika läbipaistvuse suhtes. Me hoiatame jätkuvalt sellise tegevuse eest kõikidel valitsuse tasanditel.

Lisaks konservatiivsele eelarvepoliitikale on valuutakomitee süsteemi toetamise juures jätkuvalt aktuaalne ka vajadus paindliku tööturu järele. Välist konkurentsivõimet saab säilitada vaid siis, kui palgatõusud peegeldavad keskpikas perspektiivis tootlikkuse paranemist. Ehkki suurem osa palgakokkuleppeid toimub ettevõtte tasemel ja kindlaid arenguid arvestades, peab valitsus siiski teadvustama oma teenäitaja rolli avaliku sektori palkade määramisel. Missioon tervitab ka võimude kavatsust keskendada oma jõupingutused aktiivse tööturupoliitika abil noorsoo ja pikaajaliste töötute integreerimisele palgasajajate ridadesse.

Missioon toetab võimuorganite kavatsust varakult ERM2-ga liituda, säilitades ühepoolselt valuutakomitee süsteemi. Valuutakomitee süsteem on Eestit hästi teeninud, kuid ainult tänu faktile, et sellega on kaasnenu jäik fiskaalpoliitika. Eelnimetatud põhjustel jääb jäik fiskaalpoliitika ka edaspidi selle strateegia edu aluseks.

Laenukasv on Eestis viimasel ajal väga tugev olnud. Osa sellest on normaalne ja oodatud, kui finantssüsteem jõuab järele EL-i näitajatele, kuid osa sellest peegeldab tõenäoliselt saabuvat ülekuumenemist. Võttes arvesse valuutakomitee süsteemist tulenevaid piiranguid, on Eesti Panga võimalused sellele reageerida piiratud. Siiski toetame nende tegevust püüda laenukasvu piirata selliste meetmete abil nagu moraalne surve. Me soovime tungivalt ametivõimudel pidevalt laenukasvu jälgida ning olla valmis tegutsema vastavalt vajadusele, kui on vaja kindlustada pangandussüsteemi heaolu ja stabiilsust. Sellega seoses toetame ametivõimude plaani edaspidi vähendada eluasemelaenu intresside tulumaksusoodustust ja soovime neil tulevikus Kredexile

eluasemelaenude tagamisel seatud üldiste või individuaalsete piirangute võimalikul suurendamisel hoolikalt hinnata selle makromajanduslikke mõjusid.

Me avaldame ametivõimudele tunnustust selle eest, et nad on rakendanud poliitikat, mis on viinud Eesti majanduse eduka ümberkujunemiseni selliseks turumajanduslikuks süsteemiks, mida iseloomustab tugev kasv ja stabiilne hinnatase ning mis kulmineerus Eesti liitumisega Euroopa Liiduga. Kuid täielik integratsioon eurosooni ei ole veel lõppenud ja me soovitame valitsusel tungivalt hoiduda enesega rahulolust ja jätkata heaperemeheliku poliitika järgimist.